

Autor: Marko Perožić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Sociologija, antropologija, 4. godina
mperozic@gmail.com

UDK 316.74:001
316:165
Datum prihvatanja:
01. 10. 2008.

Od kuda dolazi antirelativistička neman*

Science is what you know. Philosophy is what you don't know.
Znanost je ono što znaš. Filozofija je ono što ne znaš.
Bertrand Russell (1872-1970), britanski filozof i matematičar

SAŽETAK

U ljetnom, posebnom izdanju časopisa *Common Knowledge* (Perl, 2007), objavljen je članak Davida Bloora u kojem autor analizira današnju poziciju antirelativista i gdje ih poistovjećuje s apsolutistima. Bloor misli na apsolutiste kakav je Joseph Ratzinger čija je posljednja propovijed, dok je bio u funkciji kardinala, glavni motiv za spomenuto izdanje *Common Knowledgea*. U tom izdanju su članci nastali za potrebe simpozija »Diktatura relativizma«? - Simpozij u odgovor na posljednju propovijed kardinala Ratzingera. Središnja tema ovog članka propitivanje je značaja posljednjeg Bloorova doprinosa epistemološkom sukobu koji je kulminirao 1996. godine objavom Sokalovog članka »Transgressing the Boundaries: Toward a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity«. Bloorova relativizacija Ratova znanosti pokazuje kako argumentacija kojom se služi ne ukazuje na nove pomake i nove spoznaje koje bi mogle obogatiti raspravu. Štoviše, možemo reći da Bloor u svojoj argumentaciji napadajući apsolutno u antirelativističkoj epistemologiji sam biva apsolutan i ulazi u kontradikcije izazvane konstruiranjem diskurzivnog polja i forsiranjem apstraktnih modela znanosti. Bloor se, možda više nego prije u svojim radovima, približava filozofskom dualizmu i time zalazi u područje inače rezervirano za antirelativiste. U zaključku zastupam stav da se unatoč višestrukim mogućim interpretacijama Bloorova teksta ne može pronaći dovoljno originalan i provokativan stav koji bi mogao donijeti promjenu postojeće situacije u Ratovima znanosti.

KLJUČNE RIJEČI

antirelativizam, apsolutizam, Bloor, Ratzinger, relativizam, strogi program, Ratovi znanosti

* Ovaj rad je napisan u sklopu seminara »Četrdeset godina poslije – antirelativistički zaokret?« koji je održan u Inter University Centru u Dubrovniku od 19. do 24. 05. 2008. Zahvaljujem profesoru Darku Polšku na nizu izrazito korisnih sugestija koje su se ticale ovog teksta.

Uvod

U ovom članku prikazat ću članak Davida Bloora (Bloor, 2007), poznatog britanskog sociologa i relativista čiji najnoviji »prilog« Ratovima znanosti ne doprinosi rješavanju spomenutog epistemološkog problema na konstruktivan način. Bloorov članak predstavlja konstrukciju diskursa u kojem je samo jedan ishod moguć. Iznimna pozicija koju Bloor kao ugledni znanstvenik zauzima u konfliktu dviju epistemologija i aktualnost njegova članka vrlo dobro ukazuju da se epistemološka rasprava sporo pomiče s mrtve točke.¹ On u članku nastoji redefinirati pojmove relativnog i apsolutnog te ih time postaviti u nove odnose. Bloor svoju argumentaciju ne gradi na nastojanju da se antirelativistima ukaže na neispravnost njihove epistemologije ili na ispravnost one koju on zastupa; naprotiv, većinu truda ulaže u konstruiranje diskursa gdje će sva pravila biti postavljena tako da je dijalog suprotstavljenih strana u začetku onemogućen. Analizirajući Bloorovu metodu kojom gradi svoju argumentaciju uviđamo da se kritika antirelativizma ne temelji na kritici pripadajuće mu znanstvene metode. Temelj Bloorove kritike uspješno su stvorena pravila diskusije u kojem će samo jedno polazište biti moguće. Bloor postavlja odnose bez mogućnosti za alternativu i ukazujući na zabludu onih koji vjeruju u vlastiti ne-relativizam. Jedini put koji još nisu pronašli je put relativizma.

Između nekih osnovnih pojmova

Mnogo je različitih termina kojima se me-

đusobno imenuju pripadnici različitih epistemoloških provenijencija. Dva osnovna i najčešća su relativist i antirelativist. Često nailazimo na primjere gdje se antirelativisti atribuiraju kao objektivisti, a relativisti kao epistemološki monisti pa čak i apsolutisti idealisti koji su raskrstili sa zdravim razumom. Bloor smatra da se antirelativiste ne treba nazivati objektivistima jer bi to podrazumijevalo da relativisti to nisu.² Prema tome argumentaciju o važnosti filozofskog polazišta ne smijemo ignorirati ili ostaviti bilo kakve sumnje oko toga koje se Blooru može pripisati. Zanimljivo je da sve prethodne Bloorove tekstove i heuristički pristupimo samo ovom jednom uvidjet ćemo da na više mjesta u tekstu Bloor daje do znanja da je svjestan postojanja onoga što prema dualističkoj dihotomiji možemo suprotstaviti kao vjerovanje i znanje, unutarne i vanjsko. Slikovitije rečeno, Bloor će se, kao i antirelativisti koje napada, složiti s činjenicom da slatki okus koji osjetimo kada u usta stavimo žličicu šećera nije samo senzacija slatkog već nezavisno od nas postoji šećer koji je sladak. Pišući da »dihotomija relativno-apsolutno ne podrazumijeva dihotomiju objektivno-subjektivno« (Bloor, 2007:256), Bloor eksplicitno vraća pojam objektivnog u redove relativista pa se argumentacija ovog teksta može graditi bez straha da će se čitava kritika rasuti poput kule od karata jednom kada ustanovimo da je Bloor ništa više doli zagriženi monist.

Kako su ratovi znanosti kulminirali

U srpnju 2007. godine izašlo je posebno izdanje časopisa Common Knowledge u ko-

¹ Za odličnu analizu prethodnih konflikata Strogog programa, a time i Bloora, sa »srednjestrujaškom« epistemologijom vidjeti Haddock (2004).

² Kasnije u tekstu pišem o Bloorovoj isključivoj dihotomiji antirelativizma i relativizma koja ovu logičku nedosljednost čini opravdanom.

jem su na preko tri stotine stranica svoju misao o eventualnoj diktaturi relativizma izrekli znanstvenoj javnosti više i manje poznati relativisti.³ Povod za pisanje teksta u tom zborniku bila je Ratzingerova posljednja propovijed u funkciji kardinala.⁴ Ono što je kod svih autora potaklo zajednički zaključak o apsolutističkoj prirodi propovjedi, ujedno je iskorišteno kao začetak rasprave o drugim temama.⁵ Bloor na samom početku, u fusnoti, daje do znanja kako želi raspraviti o poziciji relativista i antirelativista navodeći knjige za koje smatra da su najviše doprinjele (lažnom) prokazivanju relativizma i njegovu izrugivanju.⁶

Znanstvena zajednica, odnosno onaj njezin dio koji je upleten i zainteresiran u ratove znanosti, ratove relativista i antirelativista, dugo je čekao potez jednog od zaraćenih tabora. Bilo je pitanje vremena kada će antirelativisti svom silom odgovoriti na Latorovu knjigu *Science in Action*, pionirsko

djelo socijalnog konstruktivizma. Očekivana opća »tučnjava« buknula je angažmanom branitelja znanstvene objektivnosti, autora Grossa i Levitta, 1994. godine knjigom *Higher Superstition*. Napetost je potencirana dvije godine kasnije Sokalovom psinom kada je debata antirelativista i relativista službeno dobila naziv »Ratovi znanosti«.⁷ Tako velikih podvala i znanstvenih subverzija od onda nije bilo. Neke manje pokušaje, a da su relativno značajni i da ih se na neki način može povezati s epistemološkom debatom, izveli su programeri softverskog programa i sumnjiva francuska braća fizičari.⁸ Svaka strana je utrošila mnogo vremena i energije argumentirajući i pokazujući zube, ali nije došlo do većih zaključaka o tome tko je trenutno u pravu i čiji argumenti imaju veću snagu. Najžešći odgovori na rastuću modu socijalnog konstruktivizma, uključujući i onaj Sokalov, došli su sa područja prirodnih znanosti dok su društvene i humanističke najčešće ostajale po strani.⁹

³ David Bloor, Daniel Boyarin, Mary Baine Campbell, Lorraine Daston, Arnold I. Davidson, John Forrester, Kenneth J. Gergen, Simon Goldhill, Jeffrey F. Hamburger, Julia Kristeva, Carlo Maria Cardinal Martini, Christopher Norris, Richard Shusterman, Barbara Herrnstein Smith, Jeffrey Stout, Gianni Vattimo, autori su koji se pojavljuju u zborniku.

⁴ Bloor na sljedeći način sumira Ratzingerovo stajalište: »Ratzinger govori o 'diktaturi relativizma' koju prepoznaje kao jednu od opasnosti našeg doba i kao rezultat moralne zbuđenosti i gubitka vjere.« (Bloor, 2007:251). Tekst propovjedi se može pronaći u dodatku izdanja Common Knowledge u kojem se nalazi Bloorov članak. Ovdje izdvajam samo jedan citat koji daje naslutiti sadržaj Ratzingerove propovjedi koji se može u potpunosti naći na mnogim internetskim stranicama: »Krećemo se prema diktaturi relativizma koja ne priznaje postojanje ikakve postojanosti i čiji je najviši cilj egoizam i zadovoljenje vlastitih prohtjeva.« (Ratzinger, 2005; prijevod M.P.).

⁵ Julija Kristeva npr. piše o ulozi suvremenog intelektualca u društvu.

⁶ Od djela koja su prokazivala relativizam Bloor izdvaja *Higher superstition* Grossa i Levitta, *The Flight from Science and Reason* Grossa, Levitta i Lewisa, i *A House Built on Sand*, zbornik radova urednice Norette Koertge.

⁷ Detaljno o samoj Sokalovoj psini vidjeti Polšek (1997). Sažeti pregled povijesti Znanstvenih ratova Matić (2001). Za prijevod originalnog članka »psine« vidi Sokal (2002c), a za prijevod članka u kojem je Sokal obznanio prijearu vidi Sokal (2002a). Također, za prijevod Sokalovog komentara na čitav slučaj vidi Sokal (2002b).

⁸ SCIGen računalni sustav šablonski je stvarao znanstvene tekstove koji su prolazili nezavisne recenzije i bili objavljavani kao da su ih pisali znanstvenici te braća Bogdanov, Igor i Grichka, koji su navodno pisali »sumnjive« radove sa područja fizike kako bi namjerno iskoristili slabosti nezavisnih recenzija znanstvenika koji su odlučivali što će se objavljivati u znanstvenim časopisima.

⁹ Mogli bi prihvatiti zanimljivu analizu Stephena Colea pod nazivom Zašto sociologija ne napreduje poput prirodnih znanosti (Cole, 1994). kao mogući razlog postojeće situacije. Cole u svom članku razlikuje dva tipa

Pregled antirelativističkih argumenata nove elite tog usmjerenja (Sokal, Boghossian, Kitcher, Gross) na jednom je mjestu objavila Noretta Koertge 1998. godine. Radi se o zborniku pod nazivom *A House Built on Sand - Exposing Postmodernist Myths about Science* (Koertge, 1998). Epilog tog perioda u Ratovima znanosti podrazumijeva »pokisla« društvene znanosti s gorkim okusom u ustima. Znanstvenici relativističkih nazora utrošili su mnogo napora kako bi ukazali na amoralnost Sokalove psine i zablude branioaca objektivnosti u znanosti. S druge strane, znanstvenici prirodnih znanosti znatno su se manje bavili »besmislicama« kao što je ideja o socijalno konstruiranoj stvarnosti. Prirodnjaci su, stječe se dojam, rekli svoje krajem devedesetih. Na kraju, nitko se nije usudio prihvatiti Sokalov »antirelativistički« znanstveno »objektivan« prijedlog da skokom s dvadeset prvog kata dokaže kako je gravitacija socijalno konstruirana (Sokal, 1996:2).

Stvaranje pravila igre

Zanimljivost Bloorova članka nalazi se u činjenici da su antirelativistički znanstvenici, bilo filozofi ili fizičari, proglašeni apsolutistima i smješteni u istu skupinu kao i Joseph Ratzinger. Zvuči oštro i zanimljivo. Jesu li zbilja antirelativisti poput Alana Sokala ili Boghossiana istog tipa kao i antirelativisti poput Josepha Ratzingera? Prema posljednjoj riječi Davida Bloora jesu. Antirelativizam nije samo stav zablude, tvrdi Bloor u svom članku, on je ujedno i bauk apsolutizma koji opasno prijeti društvu. Je li zbilja jedna propovijed kardinala Josepha Ratzin-

gera mogla posijati takav strah među relativističkom elitom koja bi onda antirelativiste diskreditirala kao legitimne znanstvenike ili se antirelativistički zaokret prepoznao u nekom drugom uzroku?

Za sam početak potrebno je ukazati na dvije osnovne metode kojima se Bloor koristi u svrhu stvaranja dojma ispravnosti relativističke epistemologije. Jedna od tih metoda je redefiniranje pojma relativizma, a druga je uvođenje dihotomije apsolutno – relativno.

Religijski zanos antirelativista i pojam prirodnog

Bloor implicira da su antirelativisti poput teologa te postavlja situaciju na sljedeći način: filozofi i teolozi dovoljno su slični da ih nazivamo apsolutistima, a opet dovoljno različiti da jednima dozvolimo apsolutizam, a drugima ne dozvolimo (Bloor, 2007:251). Ne podrazumijeva li to da se značenje riječi apsolutno, ovisno o tome na koga se primjenjuje, razumije na drugačiji način? Potrebno je, prije nego što ponudimo odgovor na to pitanje, dodatno pojasniti Bloorove koncepcije teologa i znanstvenika.

Teolog je za Bloora osoba koja svoje »argumente protiv relativizma temelji na vjeri u Boga kao konačnog izvora istine po pitanjima morala, u epistemološkom i ontološkom smislu.« (Bloor, 2007:254). Tu postoji jedan problem koji je Sokal, referirajući se na Bloora i Barnesu kao na predstavnike radikalnog socijalnog konstruktivizma, prepoznao. Prema Sokalu »ekstremne verzije socijalnog

znanja: suštinsko koje je univerzalno relevantno i granično koje je novo i neprovjereno. Znanstveni napredak se događa u trenucima kada se dio graničnog znanja preseli u suštinsko. Ukratko, prirodne znanosti su mnogo uspješnije u tom prebacivanju novog znanja pa samim time bilježe veći napredak.

konstruktivizma i relativizma... uvelike su temeljene na nemogućnosti jasnog razlikovanja između ontologije, epistemologije i sociologije znanja.« (Koertge, 1998:15). Takav zaključak Sokal izvlači iz činjenice da znanje koje mnogi filozofi shvaćaju kao »opravdano istinito vjerovanje« Barnes i Bloor shvaćaju kao »bilo koji kolektivno prihvaćeni sistem vjerovanja.« (Koertge, 1998:14). Sada možemo i odgovoriti na prethodno postavljeno pitanje i u duhu Sokalovog opažanja zaključiti da »apsolutist teolog« koji vjeruje u Boga i antirelativist kojeg Bloor naziva »apsolutistom znanstvenikom«, a koji nužno vjeruje u prirodu i nema blorovsku koncepciju znanja, ne mogu biti apsolutni na isti način jer ne kategoriziraju znanje na isti način. Dodajmo tomu da znanost i religija nisu postavljene na istim temeljima jer se moderna znanost temelji na vjeri u uzročno posljedične procese dok religija vjeruje u determinizam.¹⁰

Relativizam i njegovi neprijatelji

»Relativizam je najšire shvaćen kao ozbiljna filozofska greška« (Bloor, 2007:250) smatra Bloor i zaključuje kako je za takvu situaciju prvenstveno kriva neispravna interpretacija tog pojma. Kao jednog od glavnih krivaca za takvu lošu interpretaciju Bloor proziva Vatikan koji će u kasnijoj raspravi koristiti kao paradigmatički primjer apsolutističkog načina razmišljanja i koji će preslikati na antirelativističke filozofe. Koliko je iskrivljena interpretacija pojma *relativizam* usta-

ljena u svakodnevnici Bloor dokazuje navodeći da se krive definicije tog pojma mogu naći u *Oxford Companion to Philosophy* i u *Cambridge Dictionary of Philosophy* (Bloor, 2007:257).¹¹ Kako nam ovdje nije cilj inzistirati na jednoj specifičnoj definiciji relativizma možemo istaknuti one koje Bloor smatra ispravnim i one koje smatra rezultatom krivih interpretacija.

Što po Blooru relativizam i relativisti nisu tj. kako antirelativisti najčešće vide relativiste:

- Oni koji nemaju nikakva znanja i nikakve moralne vrijednosti.
- Oni koji ne vjeruju u realnost nezavisnog, materijalnog svijeta.
- Oni koji su povezani s filozofskim idealizmom – teorijom koja tvrdi da je stvarnost samo projekcija misli i koja ima mentalnu, a ne materijalnu bazu.

Što po Blooru relativizam i relativisti jesu:

- Relativisti su svjesni određenih ograničenja ljudskog znanja.
- Relativisti tvrde kako ljudi ne posjeduju, niti će ikad posjedovati apsolutno znanje.
- Nema spoznaje o prirodnom svijetu koja se može kvalificirati kao apsolutna.
- Za relativiste su sva uvjerenja proizvedena od čovjeka, društvene životinje, i o njemu samome relativna.

¹⁰ Nameće se čest komentar o postmodernom stanju znanosti koja skeptično odbacuje nasljeđe moderne i dobrovoljno preuzima određeni stupanj dogmatičnosti u samodefiniranju. Ipak, čitajući Bloorov članak ne možemo sa sigurnošću reći da raspravu pokušava dovesti na pravac suprotstavljanja dviju paradigmi, one moderne i postmoderne.

¹¹ *Oxford Dictionary of Sociology* vjerojatno odlazi najdalje od onoga što Bloor podrazumijeva pod ispravnom definicijom. Relativizam se povezuje s nepostojanjem objektivnih moralnih standarda, a za epistemološki se relativizam naglašava da je unatoč porukama tolerancije snažno historijski povezan s jačanjem nacizma (Scott, 2005:559).

Ovakva sistematizacija pojmova važna je kako bi se mogli periodično vraćati na njih i uvidjeti kako i sam Bloor klizno shvaća te pojmove.

Apsolutna relativistička dihotomija

Druga metoda kojom se Bloor koristi uvođenje je dihotomije kojom će u tekstu objašnjavati međusobni odnos relativista i antirelativista. Autor to čini u tri osnovna koraka. Bloor prvo logički postavlja dihotomiju iznoseći tri osnovne premise, a sve kako bi zaključak o dihotomiji bio, pomalo ironično, apsolutan. Te su premise sljedeće:

1. Ako si relativist ne možeš biti apsolutist, a ako nisi relativist moraš biti apsolutist.
2. Relativizam i apsolutizam međusobno su isključive pozicije.
3. One su ujedno i jedine pozicije.

Drugi korak u definiranju te dihotomije argumentacija je o nemogućnosti »trećeg puta«, onog između apsolutizma i relativizma. Bloor to čini tako da naizgled uviđa ironiju u apsolutnoj dihotomiji i tvrdi da relativist treba smatrati kako je ta dihotomija relativna naspram »naše kulturne povijesti, intelektualne tradicije i lingvističkih praksi«. Logičan zaključak, koji i Bloor vidi, ukazuje da bi takvo relativističko rezoniranje trebalo pretpostaviti izbjegavanje takve dihotomije. Unatoč tome što zaključak vidi, Bloor ga ne prihvaća već kaže kako »sama

mogućnost trećeg puta, za koji ni ne posjedujemo koncepte, neće dozvoliti filozofima da izmaknu stisku dihotomije«. Dogmatičnost kojom Bloor odbacuje mogućnost koncipiranja trećeg puta,¹² a čiji ćemo jedan hipotetski koncept ovdje izložiti nešto kasnije, ukazuje da se ni sam autor ne drži redefiniranih pojmova relativizma već ih uvelike zloupotrebljava. Pogledajmo tvrdnje za koje Bloor tvrdi da karakteriziraju relativiste i vidjet ćemo da svaka od tih definicija *nužno* isključuje predloženu dihotomiju. Uzmimo ovdje za primjer samo prvu definiciju koja kaže da relativisti koji su svjesni ograničenja ljudskog znanja ne mogu isključivati opcije koje ne mogu koncipirati.

»Znanje i vjerovanja, i djelovanje onih koji znaju i vjeruju, mora biti utemeljeno u prirodnom svijetu,¹³ a oni sami stvarima koje su podložne znanstvenom objašnjenju.« (Bloor, 2007:252). Bloor nastoji ukazati na slabu osviještenost antirelativista o vlastitoj inkorporiranosti u prirodni svijet. Usredotočimo li se na Bloorovu kritiku znanstvenicima da ne uviđaju svoju poziciju u prirodnom svijetu koja podrazumijeva aksiom o relativnosti naspram »naše kulturne povijesti, intelektualne tradicije i lingvističkih praksi«, tu bismo kritiku mogli prihvatiti da je relativistički aksiom uvažen prilikom konstruiranja dihotomije. Budući da to nije tako, uviđamo da Bloor nije dosljedan u primjeni načela; kritiku koju daje moramo odbaciti zbog dvostrukih načela. Budući da Bloor u svrhu vlastite argumentacije izbje-

¹² Bloor ni u jednom trenutku ne pokušava koncipirati treći put pa da zbog neuspjelih pokušaja zaključi kako nemamo mogućnost koncepta. Naravno, bilo bi kontradiktorno uvesti apsolutnu dihotomiju pa ponuditi bijeg iz iste, ali izbjegavajući kontradikciju Bloor ulazi u svojevrsnu dogmatičnost.

¹³ Iako intuitivno povezujemo socijalni konstruktivizam s idealizmom koji u suštini odbacuje temeljenje stvarnosti u prirodi, kod Bloora to nije slučaj. O tome koliko Bloor uspješno brani strogi program od optužbi za idealizam vidjeti Kemp (2005; 2007).

gava spomenuto relativističko načelo, ne može očekivati da ga prihvate antirelativisti. Mogli bismo reći kako u ovom zahtjevu Bloor stvara paradoksalnu situaciju: relativist očekuje od antirelativista da prihvati relativističko načelo dok ga on sam odbacuje. Bloor nas zaključno s tim zahtjevom uvodi u jedan prilično apsolutan sistem u kojem su relativne samo okolnosti pod kojima inzistira na nekim pretpostavkama. Samom činjenicom da je kao baza čitave argumentacije uvedena dihotomija Bloor započinje s nadgradnjom koja rezultira potpunom konstrukcijom semantičkog polja unutar kojeg značenje može biti samo jedno, a to je relativizam.

Ako pažljivije promislamo o tvrdnjama u kojima Bloor ističe krive koncepcije relativizma, tada ćemo uvidjeti da on nastoji pojam relativizma u svakom slučaju vratiti pod okrilje »materijalnog« koje mu je oduzeto krivim interpretacijama. Sam Bloor kaže kako »nema nikakvih poteškoća u tome da se bude materijalist relativist« (Bloor, 2007:256). Takvo stanje stvari bi dihotomiju realist - relativist izbacilo iz upotrebe (budući da relativist nije nužno nerealist). Ali što se onda događa? Pokušajmo skicirati dihotomije koje se provlače kroz Bloorov tekst: Ako je relativist djelomično i realist tada zbog isključivosti dihotomije apsolutist – relativist, realizam ne može biti dio pristupa apsolutista već on može biti realist samo onim dijelom kojim realizam nije zahvaćen pristupom relativista. Ako u dihotomiju apsolutist – relativist, na kojoj inzistira Bloor uračunamo dijelove realizma, nebitno kako razdijeljenog, tada uvidamo prostor u kojem se stvaraju osnove za »treći put«.

Pojednostavljeno, Bloorove hipoteze

izgledaju ovako:

- relativist nikako ne može biti apsolutist i ako netko nije relativist to nužno znači da je apsolutist;
- relativist može ujedno biti realist.

Dodajmo da:

- realist vjeruje u objektivnost znanja i prema tome Bloorov »apsolutist« može ujedno biti i realist.

Zaključujemo kako:

- realizam predstavlja zajednički nazivnik relativista i apsolutista pa prema tome dihotomija apsolutist – relativist nije apsolutna kako ju Bloor želi prikazati.

Ukoliko je naša pretpostavka da apsolutist može biti realist kriva, tada Bloor mora dodatno pojasniti zbog čega je tako budući da to u tekstu nije posebno objašnjeno. Možemo, dakle, prihvatiti da vrijede različite dihotomije koje Bloor postavlja implicitno ili eksplicitno, ali slijedeći onu osnovnu relativizam-apsolutizam moramo zaključiti da ta dva polazišta ne smiju imati zajedničke karakteristike. Kako je u debati ovih suprotstavljenih strana puno učestalije povezivanje »apsolutista« s realizmom, a u svom članku Bloor realizam pripisuje relativistima, ostaje nejasno kojim je mehanizmima došlo do takvog preokreta.

Treći put za objektivnost (ili kako se ipak progurati kroz dihotomiju)

Da Bloor ne uviđa kontradikciju inzistirajući na apsolutnoj dihotomiji postaje očito iz njegove konstatacije da je jedna od osnovnih grešaka koju antirelativisti čine »pružajući adekvatne definicije, ili obrane apsolutnog znanja, bijeg u treći put« (Bloor,

2007:253). Budući da Bloor radi istu grešku koju navodno rade i antirelativisti mogli bismo razmotriti kako se taj treći put, koji očito postoji čim ga obje strane doživljavaju, manifestira.

U prepričavanju antirelativističkog pogleda na progres Bloor zamišlja sljedeću sliku: »Povucimo liniju AB otprilike deset centimetara dugačku tako da je A na lijevoj, a B na desnoj strani. Sada smjestimo točku C negdje na sredini. Ako se C pomakne udesno, udaljava se od A i približava se B. Ako AC predstavlja "znanje", a CB "neznanje", tada taj pomak odgovara porastu znanja i umanjanju neznanja. Prema tome, imamo jednostavan model "napretka" znanja.« (Bloor, 2007:264). Jednolinearna koncepcija napretka znanja koju predstavlja Bloor je idealtipska na isti način kao i dihotomija za razlikovanje antirelativista i relativista. U svijetu u kojem znanost pokriva pitanja obrezivanja ruža u ranu jesen i sudara subatomskih čestica u koje god godišnje doba, jednolinearni model nikako ne može prikazati napredak znanja na ispravan način. Jednolinearni model podrazumijeva da bilo koje otkriće neke činjenice unutar bilo kojeg znanstvenog polja doprinosi apsolutnom znanju, ali takav model može podrazumijevati i da su sve te činjenice međusobno povezane, tj. da otkriće jedne činjenice uzrokuje otkriće druge. Budući da je za agronoma potpuno svejedno jesu li fizičari u nekom akceleratoru uspjeli sudariti dva atoma ili nisu, njegov napredak znanja moramo gledati na nekoj alternativnoj liniji. Svaki agronom koji je napredovao u svojoj spoznaji teško će prihvatiti činjenicu da točka C na liniji AB stoji zbog nekih fizičara u Švicarskoj koji nikako ne uspijevaju sudariti te atome. Situacija vrijedi i s pozicije fizičara. Oni bi mogli biti frustrirani ako se točka C

pomakne radi novih spoznaja o obrezivanju ruža, a da nisu nikako mogli pridonijeti tom pomicanju. Dozvolimo onda, radi profesionalne satisfakcije fizičara i agronoma, da agronom ima svoju liniju koja je u nekom odnosu na fizičarevu. Njih možemo nazvati linija agronomije i linija fizike. Zamislimo onda još nekoliko linija za svaku znanstvenu granu koja postoji i postavimo ih onda u odnos za koji smatramo da odgovara nekoj drugoj liniji. Sada imamo višelinearan sustav od mnogo AB linija i pregršt točaka C. Nazovimo sada taj sustav »trećim putem« u kojoj svaka znanost ima AB liniju vlastitog napretka u kojoj je pomak točke C zbilja mjerljiv i neovisan od njegove »podložnosti kulturnoj povijesti, intelektualnoj tradiciji i lingvističkoj praksi«, a time i objektivan. Uviđamo kako sada nije problem zaključiti da nitko ne nastoji dokazati kako postoji neka super točka C koja iskazuje napredak svih tih AB linija jer je to nemoguće dovesti u odnos. Crkva s druge strane ima jednu jedinu liniju AB i jednu točku C koju lako prati i na koju vrlo izvjesno misli Bloor dok linearan model pokušava pripisati znanosti. Dakle, točku B iz jednolinearnog modela možemo nazvati apsolutnim znanjem na koje Bloor misli, a nje nema u alternativnom, višelinearnom modelu koji smo ovdje opisali. Zaključimo ovu geometrijsku metaforu znanosti uvidom da se u opisanom »trećem putu« nalazi velik broj antirelativističkih znanstvenika koji vjeruju u objektivnost istine, a koje je potpuno neopravdano nazivati apsolutistima.

U pokušaju da ironizira antirelativističku poziciju, Bloor piše da »stvarnost "po sebi" nije i ne može biti prikazana na takvom [jednolinearnom] modelu. Stvarnost mora biti negdje izvan dijagrama, pretpostavljajući ga, ali ne bivajući njime prikazana. Dakle, već

je sam pokušaj konstruiranja takve slike bio pogrešan. Tretirajući stvarnost kao moguću krajnju točku linije AB brkamo stvarnost s nekom teorijom ili pretpostavkom stvarnosti« (Bloor, 2007:266). Niti jedan [suvisli] antirelativistički znanstvenik nema tendenciju prikazivanja činjenica jednolinearno apsolutnima. Kada govore o brzini svjetlosti, fizičari se referiraju na ajnštajnovsku fiziku iz koje slijede daljnje kauzalnosti. Kada bi se pokazalo da teorija o brzini svjetlosti ne funkcionira, tj. da ne objašnjava ono što bi trebala, fizičari ne bi konstatirali kako je cjelokupno ljudsko znanje ugroženo već bi se revidirala Einsteinova teorija. Adekvatno tome, kada bi sociolozi uvidjeli da nasilje spram stranaca nije povezano s ksenofobičnim društvima revidirali bi metodu kojom su došli do takvih rezultata i vjerojatno ne bi stavili pod znak pitanja progres ljudskog znanja. Unatoč svemu tome i fizičari i sociolozi mogu reći kako su činjenice kojima raspolažu trenutno objektivne. Radi se o izvjesnoj konvencionalnoj objektivnosti, a uvjetno rečeno i apsolutnosti koju Sokal pokušava isprovocirati pozivajući relativiste da se bacaju s njegova balkona. Zaključujemo dakle da i antirelativistički znanstvenici imaju problem s prihvaćanjem takvog jednolinearnog modela što nas dovodi do činjenice da Bloor uz konstruiranje jedne AB linije konstruira i neprijatelja koji u stvarnosti ne postoji i kojem je ta linija nametnuta. Zamislimo se u dijalogu u kojem nas sugovornik uvjerava da mislimo nešto sasvim drugo od onoga oko čega smo se prethodno složili i uvidjeti ćemo pravu prirodu koncepta jednolinearnog modela.

Pokušajmo dati posljednji argument u korist »trećeg puta« čijem postojanju ni sam Bloor ne može pobjeći. On prvo odbija prihvatiti argumentaciju kulturne univer-

zalnosti poput one da »svaka kultura ima riječ koja bi u engleskom odgovarala riječi *red* (crveno), neki oblik tabua incesta i svakako, koncept uzroka i posljedice.« (Bloor, 2007:267) Bloor tu zaključuje da kontingencije karakteristične za sve krajeve svijeta ne stoje u suprotnosti s relativizmom i citira Ernesta Gellnera koji za relativizam kaže da je »savršeno kompatibilan s postojanjem bilo kakvog broja *de facto* ili kontingentnih ljudskih univerzalnosti.« (Bloor, 2007:267). Ako tu Gellnerovu izjavu provučemo kroz prizmu prethodno iznesene skice trećeg puta tada uviđamo kako bilo kakav broj univerzalnosti zapravo znači bilo kakav broj znanstvenih disciplina u kojima su univerzalnosti, bile one *de facto* ili kontingentne, podložne tome da ih se sasvim legitimno prozove objektivnima. Gellnerov pojam kontingentnosti nužno je, zbog konstruktivnosti rasprave, shvatiti fleksibilnije nego što to čini Bloor. Neočekivanost i nepredvidljivost ljudskih univerzalnosti očituje se upravo u mnoštvu legitimnih znanstvenih grana. Možemo se sasvim legitimno zapitati zbog čega Bloor ne želi znanost promatrati kao skup mnoštva znanstvenih disciplina? Činjenica da se radi o skupu ne čini ga sveobuhvatnim pretendentom na apsolutnost istine. Znanost možemo promatrati kao hermetičnu cjelinu, ali samo ako ona nije superordinirana jednom svom dijelu. U protivnom pred sobom imamo apstraktnu pojavu koja doista može izgledati zapanjujuće dogmatično, a možda i apsolutno.

Ključ za konstruiranje zatvorenog diskursa (ili kako najlakše ušutkati neistomišljenike)

Kritizirajući Harveya Siegela da relativistima lažno atribuiraju izjavu kako »nema neutralnog načina za odabir između... alter-

nativnih skupova standarda«, Bloor nam prikazuje način kojim se Siegel koristi u manipulaciji čitateljstvom u svrhu stvaranja prethodno spomenutog krivog dojma. Bloor piše:

»Kritičar [Siegel] prezentira relativističku poziciju tako da, sve u svrhu njenog odbacivanja, ne mora činiti ništa zahtjevno poput stvaranja i opravdavanja tvrdnje o apsolutnom znanju. Sve što mora, pod uvjetom da čitatelj ne primijeti, je dokazati postojanje "neutralnih" standarda, nakon toga "poštenih" standarda i konačno, bilo kakvih standarda.« (Bloor, 2007:257).

Izuzmemo li već spomenutu »alternativnu« koncepciju znanja kojom se koristi Bloor, a o kojoj govori Sokal, i pretpostavimo li da ona nije važna za ovaj primjer, možemo pokušati u Bloorovoj argumentaciji pronaći neke sličnosti. Dakle, Bloor započinje svoj članak argumentacijom: »Svi antirelativisti su apsolutisti: Relativist si = Ne prihvaćaš apsolutizam«, i postavlja strogu dihotomiju apsolutist – relativist. Da je kazao: »Neki antirelativisti su apsolutisti: Relativist si = Ne prihvaćaš apsolutizam«, učinio bi pogrešku jer bi očito postojali relativisti koji prihvaćaju apsolutizam i antirelativisti koji ga ne prihvaćaju i ne bi bilo moguće braniti spomenutu dihotomiju.

Bloor također na početku inzistira na strogoj dihotomiji zbog konceptualne jasnoće, a bijegom u konceptualnu jasnoću često se riskiraju paušalne kategorije. Zbog toga se čini čudnom Bloorova tvrdnja da »iz razloga što su relativizam i apsolutizam filozofske doktrine, one ovise više o [filozofskom] značenju riječi *apsolutno* i *relativno* nego o onom značenju koje poprimaju u običaj-

nom govoru.« (Bloor, 2007:258). Ne bi li bilo za očekivati da Bloor započne svoj članak »pažljivijom« terminologijom budući da je značenje riječi koje koristi najvažnije ispravno koristiti unutar filozofskog diskursa, a ne ih pojednostavljivati zbog konceptualne jasnoće?

Kod Bloora se može iščitati da je korištenje pojma *apsolutno*, kojim se služe apsolutistički filozofi, jedino moguće u običajnom, kolokvijalnom smislu. Prema Blooru »nažalost, apsolutističkim filozofima ne može se vjerovati da će imati na umu to razlikovanje. Njima sasvim dovoljno koristi iskorištavanje svakodnevnog značenja kako bi se u njihovom filozofskom teoretiziranju prividno dao kredibilitet tvrdnjama sasvim drugog tipa.« (Bloor, 2007:258). Kako da se onda ne zapitamo tko su oni filozofi koji apsolutno tvrde da nema trećeg puta? Misle li oni da je dihotomija apsolutno – relativno apsolutna u kolokvijalnom ili u filozofskom smislu?

Kako članak odmiče tako Bloor ublažava raniju strogu dihotomiju uplićući se u kontradikciju s realizmom što otvara mogućnost trećeg puta gdje *neki* antirelativisti mogu puno lakše zastupati opravdano istinito vjerovanje. Takve lako možemo pronaći u zborniku Norette Koertge (Sokal, Kitcher, Gross).

Iz svega navedenog može se zaključiti da Bloor više od argumentacije o prednostima relativizma pokušava konstruirati diskurs u kojem je bilo kakva argumentacija nepotrebna jer u njemu ni ne postoji pogled suprotan relativizmu koji bi se mogao osporavati. Antirelativizam ne postoji, tvrdi Bloor, a jedina meta u koju relativisti moraju gađati je ona na kojoj piše apsolutna istina. Problem je što tako gruba kategorizacija kao

metu postavlja iznimno širok spektar onih ljudi koje ne bismo nikada pomislili svrstati pod zajednički nazivnik.

Da Blooru odgovara kretanje unutar konstruiranog diskursa iščitavamo i po tome gdje usmjerava kritiku antirelativizma. On ju ne upućuje kao kritiku jedne epistemologije koju je uputila druga, već kao kritiku nepostojećeg konstrukta. Bloor za antirelativističke filozofe piše kako »navodni apsolutni aspekti znanja bivaju prezentirani kao obične, svakodnevne, ne tajanstvene stvari na koje nitko ne bi mogao prigovoriti. Ovdje se problem utjelovljenja¹⁴ prividno pretvara u problem objašnjavanja toga da riječi imaju značenje i način na koji nalaze primjenu na stvari u svijetu. Značenja suptilno pretvaraju u apsolute, a kako su nam riječi i njihova upotreba dobro poznate mogli bismo biti uvjereni kako tu nema teškoća i misterija.« (Bloor, 2007:270). Bloor želi kazati kako antirelativisti objašnjavaju problem o kojem ih se uopće ne pita. Umjesto da objasne ono što Bloor naziva problemom inkarnacije oni objašnjavaju značenje riječi i njihovu primjenu na stvari u svijetu. Bloora ne zanima kako tko percipira znanje, ontologiju ili epistemologiju, njega zanima problem utjelovljenja koji antirelativisti nikako ne mogu objasniti.

Problem fiksnog značenja

Bloor antirelativistima prigovara i inzistiranje na fiksnom značenju. On kaže kako »ni u jednom trenutku značenje nije "fiksno" tako da čitav budući potencijal i pravilna primje-

na tog značenja budu implicitno određena. Ideja da su značenja fiksna, kao da mogu ići prije primjene, je mit...« (Bloor, 2007:272). On zastupa tezu kako inzistiranje na fiksnom, a ne relativnom značenju implicira metafiziku. Teško je ne primijetiti koliko je Bloorova dihotomija apsolutno-relativno fiksna. Ona je postavljena upravo tako da »budući potencijal i pravilna primjena tog značenja budu implicitno određeni« za potrebe daljnje argumentacije. Čitav Bloorov članak obiluje sličnim kontradiktornostima i nedorečenostima koje su očekivane kada se neki idealtipski sustav pokušava nametnuti kao hipoteza realnog svijeta. Vjerojatno najbanalnija i najjasnija kritika koju antirelativist može uputiti relativistu je ta da relativistička polazišta ne trpe da se jedan stav predstavlja kao ispravan i točniji od drugog jer je takvo postavljanje stvari u najmanju ruku apsolutističko od čega se Bloor niti u jednom trenutku nema potrebe ograditi. Pod pretpostavkom da se zbog »konceptualne jasnoće« uvodi apsolutna dihotomija nije moguće graditi relativističku kritiku.

Relativisti, antirelativisti i politika

»Etiketa "relativist", korištena derogativno, danas je opće mjesto na stranicama intelektualnih novina.« (Bloor, 2007:273). Radikalni socijalni konstruktivizam je uz svesrdnu pomoć postmoderne na velika vrata doveo epistemološki nihilizam koji je samo mogao pomoći u tome da se na relativiste gleda kao na one koji su u suštini odustali od istraživanja znanja. Kada je znanje već toliko relativno od svih vanjskih utjecaja koji pritišću

¹⁴ Kada govori o problemu utjelovljenja koji imaju antirelativisti, Bloor misli na isti problem koji imaju crkveni dogmatici u objašnjavanju fenomena da Krist ujedno može biti i čovjek i Bog, materijalno i transcendentalno. Analogno tome znanstvenici imaju problem jer prema njima apsolutne istine u znanosti ujedno mogu biti i pojedinačne i transcendirati nad prirodnim objašnjenjima.

znanstvenika onda nema nikakvog smisla tragati za navodnim apsolutnim istinama. Takav način rezoniranja svakako je kolokvijalan i nema utemeljenja u stvarnosti. Stoga je u redu da Bloor redefinira i postavlja pojam relativnog na svoje mjesto. Ipak, on ne primjenjuje već spomenute kriterije na anti-relativiste. »Nerelativist je uvjeren kako postoje apsolutne moralne vrijednosti te da ih on ili ona mogu shvatiti.« (Bloor, 2007:273). Možemo se zapitati nisu li to ipak ideolozi kojih nepobitno ima među znanstvenicima, ali ni po kojoj logici, osim po logici stereotipa, to ne implicira da su svi znanstvenici moralni apsolutisti. Bloor tu vjerojatno misli na stari politički stereotip koji kaže da su se zbog takvih moralnih apsolutista u povijesti znanosti događale užasne stvari. Razložimo taj stereotip i vidjet ćemo kako izjava da je antirelativistički znanstvenik moralni apsolutist biva na neki način kontradikcija u sebi budući da objektivnost kojoj znanstvenik teži ne može biti ograničena apsolutnim moralnim normama. Ako znanstvenik ipak robuje apsolutnim moralnim vrijednostima tada to što je znanstvenik postaje subordinirano činjenici da je on ideolog. Reći za Mengelea da je znanstvenik apsolutist bilo bi krivo. Mengele je bio ideolog s vještinama liječnika i to predstavlja najtočniju definiciju. Kada bismo htjeli argumentaciju tjerati dalje u apsurd pa upitati nisu li Mengeleove apsolutističke spoznaje dovele do napretka znanosti, mogli bismo odgovoriti kako na žalost jesu, ali da to nema nikakve veze s time je li on bio antirelativist, relativist, apsolutist ili realist... Jedina važna odrednica je da je on bio ideolog, a pripisivati takve značajke antirelativističkim znanstvenicima, samo iz razloga što nisu relativisti nije

korektno.

Zaključak

Argumentacija u formi dogmatske konstrukcije diskurzivnog polja ne koristi niti jednom od sudionika u raspravi, a ponajmanje onima u društvenim znanostima. Dva su osnovna načina na koji antirelativisti mogu shvatiti ovakav tip Bloorova argumentiranja. Prvi nimalo ne laska relativistima i podrazumijeva da antirelativisti odbace takav tip rasprave jer su ono što misle već sasvim dovoljno argumentirali.¹⁵ Drugi način išao bi relativistima u korist jer kada bi antirelativisti sročili odgovor sličan Bloorovu sve bi bilo rečeno, debata putem konstrukcije diskursa samo bi dokazala relativnost pozicije s koje se govori. Relativisti bi samo morali ukazati na konstruktivistički karakter diskusije i zaključiti da je relativistička pozicija odnijela pobjedu. Bloor očekuje da će »antirelativistički filozofi odbaciti usporedbu s teologijom kao besmislenu...« (Bloor, 2007:278). I za njihovo [antirelativističko] dobro bi trebali. Hipotetski antirelativistički zaokret najbolje bi se prepoznao u odbijanju takvog tipa diskusije. Određene znanstvene grane u poziciji su da mnogo lakše dokazuju, tj. opravdavaju objektivnost i istinitost svojih znanstvenih otkrića dok druge, poput antropologije, to gotovo niti ne pokušavaju i ostaju paradoksalno »zatvorene« u otvorenim interpretativnim teorijama. Antirelativistički zaokret ne dolazi niti iz Vatikana jer Ratzingerov pojam znanja nije isti kao i onaj fizičara ili sociologa, niti kao onaj Bloora ili onaj Sokala. Samom činjenicom da znanstvenik apsolutno vjeruje u zakone gravitacije nas

¹⁵ Na mnoga pitanja koja Bloor postavlja antirelativistima mogu se naći odgovori u tekstovima koje sam Bloor navodi na početku.

ne ovlašćuje da mu pripišemo apsolutizam koji bi nužno ukazivao i vjerovanje u kreacionizam. Kao što smo i vidjeli, apsolutno se može primjenjivati unutar nekog sustava, tj. apsolutno vjerovati u jednu stvar ili kauzalnost ne znači apsolutno vjerovati u sve stvari te da nam je moralni kodeks takav da vjerujemo u apsolutnu kauzalnost. Utoliko problem inkarnacije u znanosti ne postoji. Znanstvene istine se objašnjavaju samo terminima prirodnog i tu značenje pojma apsolutno, ako ga zbilja želimo koristiti, staje. Mirnoća u Ratovima znanosti koja je zavladała na prijelazu tisućljeća bila je dugo vremena remećena samo analizama onoga što se dogodilo i nije bilo realnog razloga za

pretpostaviti da dolazi do antirelativističkog zaokreta (osim ako ga ne doživljavamo na pasivan način kroz ne-djelovanje relativizma). Bloor je tu mirnoću definitivno nanovo narušio. Na žalost, narušena mirnoća nije dovela do novih saznanja koja prethodno nismo imali. U znanosti trenutno prevladava izvjesno postapokaliptično stanje gdje malo tko ima dovoljno autoriteta govoriti »istinu«. Argumenti koji dodatno mogu narušiti takvo stanje svakako nisu oni koje koristi David Bloor. No, ukoliko je Bloor u nečemu prepoznao antirelativistički zaokret koji ga je naveo da se svom žestinom sruči na takvu mogućnost, onda je to najvjerojatnije u strahu da ne ostane bez sugovornika.

Literatura:

- Bloor, D. (2007). "Epistemic Grace: Antirelativism as Theology in Disguise". *Common Knowledge*, 13 (2), 250-280.
- Cole, S. (1994). "Why Sociology Doesn't Make Progress like the Natural Sciences". *Sociological Forum*, 9 (2 (What's Wrong With Sociology?)), 23.
- Gross, Paul R., Norman Levitt (1994). *Higher Superstition: The Academic Left and Its Quarrels with Science*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Haddock, A. (2004). "Rethinking the 'strong programme' in the sociology of knowledge". *Stud. Hist. Phil. Sci.* 35, 19-40.
- Kemp, S. (2005). "Saving the Strong Programme? A critique of David Bloor's recent work". *Studies In History and Philosophy of Science* (36), 706-719.
- Kemp, S. (2007). "Concepts, anomalies and reality: a response to Bloor and Fehér". *Studies In History and Philosophy of Science Part A* 38 (1), 241-253.
- Koertge, N. (Ed.) (1998). *A House Built on Sand - Exposing postmodernist myths about science*. Oxford University Press.
- Matic, D. (2001). *Ratovi znanosti: Pogled unatrag*. Jesenski i Turk, Zagreb.
- Perl, Jeffrey M. (Ed.) (2007). *A »Dictatorship of Relativism«?: Symposium in Response to Cardinal Ratzinger's Last Homily* (Special edition of Common Knowledge ed.). Duke university press, Durham.
- Polšek, D. (1997). "Sokalova 'psina' - nova metoda znanstvene prijevera i njezina relevancija za sociologiju znanosti i kulture". *Društvena Istraživanja*, 7(1-2).
- Ratzinger, J. (2005). *Dictatorship of Relativism*. 19.10.2008., URL: http://romancatholicblog.typepad.com/roman_catholic_blog/2005/04/thanks_to_willi.html
- Scott, J., Marshall, G. (Ed.) (2005). *Oxford Dictionary of Sociology*. Oxford University Press, Oxford.

- Sokal, A. (1996). "A Physicist Experiments with Cultural Studies". *Lingua Franca*, May/June 1996, 62-64.
- Sokal, A. (2002a). "Fizičarev eksperiment s kulturalnim studijima" (preveo Sven Marčelić). *Diskrepancija*, 3 (5-6), 4.
- Sokal, A. (2002b). "Nadilaženje granica - pogovor" (preveo Sven Marčelić). *Diskrepancija*, 3 (5-6), 7.
- Sokal, A. (2002c). "Nadilaženje granica: prema transformativnoj hermeneutici kvantne gravitacije" (preveo Sven Marčelić). *Diskrepancija*, 3 (5 - 6), 25.

Where Does the Beast of Anti-Relativism Come from

Abstract:

In the special summer edition of Common Knowledge (Perl, 2007) there was an article by David Bloor in which he analyzes today's position of anti-relativists and equates them with absolutists. Bloor has in mind the type of absolutist like Joseph Ratzinger, whose final homily as a cardinal was the main motive for publishing the aforementioned edition of Common Knowledge. The edition compiled articles which were created for the purpose of the symposium "Dictatorship of Relativism"? – Symposium in Response to Cardinal Ratzinger's Last Homily. The main focus of this article is on questioning the significance of Bloor's last contribution to the epistemological conflict which peaked in 1996, when Sokal published his article "Transgressing the Boundaries: Toward a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity." Bloor's relativization of the Science Wars shows how his argumentation does not indicate to new strides and new findings which could invigorate the debate. Furthermore, we might say that by attacking the absolute in the anti-relativist epistemology, Bloor himself becomes absolute in his argumentation and becomes contradictory as a result of constructing a discursive field and insisting on abstract models of science. Bloor is approaching philosophical dualism, maybe even more than in his earlier work, and thereby he enters an area otherwise reserved for anti-relativists. In the conclusion I take the position that despite multiple interpretations of Bloor's text, there cannot be found a sufficiently original and provocative attitude which could bring change to the current situation in the Science Wars.

Keywords:

anti-relativism, absolutism, Bloor, Ratzinger, Relativism, strict regime, Science Wars